

*І. Я. СОФІЩЕНКО, канд. екон. наук, доц.
(Київський національний торговельно-економічний університет)*

ДО ПИТАННЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ МІЖНАРОДНОЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 8, с. 225–227

Процеси фінансової глобалізації, що набрали прискорених темпів наприкінці ХХ ст., висувають певні вимоги до організації міжнародної банківської діяльності у країнах, що прагнуть інтегруватися у світове господарство. Організаційна форма міжнародної банківської діяльності у вигляді офшорних банківських центрів та вільних банківських зон створює особливий режим цієї діяльності. Розвиток офшорного банківського бізнесу особливо стимулювався розвитком євrorинку, офіційною політикою окремих країн, зацікавлених у залученні іноземних банківських установ з метою розвитку національної фінансової системи, транснаціоналізацією банківського капіталу. Показово, що в офшорних центрах нагромаджуються значні фінансові ресурси. Так, на середину 2001 р. банківських вимог на суму 642,6 млрд дол. було розміщено саме в цих центрах (табл. 1).

Разом з тим неоднозначність наслідків функціонування офшорних та вільних банківських зон

потребує детального аналізу цього режиму з метою запобігання негативним впливам глобалізаційних процесів у сфері міжнародних фінансів та використання позитивного нагромадженого досвіду.

Офшорна банківська зона передбачає відокремлення від національної фінансової системи сфери міжнародної діяльності банків. Таке відокремлення здійснюється шляхом розподілу рахунків, якими рухаються кошти резидентів та нерезидентів, внаслідок здійснення фінансових операцій. Офшорний фінансовий центр є інституційним механізмом функціонування цієї зони. Його створюють банки, як резиденти, так і нерезиденти, їх філії та представництва, асоціації та холдинги, що створюються банками шляхом участі, інші фінансово-кредитні установи, які мають ліцензію на здійснення операцій в офшорній зоні.

З огляду на характер діяльності офшорних банківських центрів можна стверджувати, що це особ-

Таблиця 1

**Розподіл міжнародного приватного банківського кредиту
на кінець другого кварталу 2001 р. [2]**

| Показник | Загальні обсяги банківського кредиту, млрд дол. | Частка в загальному обсязі, % |
|---|---|-------------------------------|
| Розвинені країни | 6611,8 | 80,9 |
| Країни, що розвиваються, разом | 828,8 | 10,1 |
| У тому числі країни: | | |
| Африки і Близького Сходу | 115,1 | |
| АТР | 255,7 | |
| Європи | 173,8 | |
| Латинської Америки та Карибського басейну | 284,1 | |
| Офшорні центри | 642,6 | 7,9 |
| Усі країни світу разом | 8165,6 | 100 |

лива категорія міжнародних фінансових центрів, оскільки їм властиві відсутність регулювання руху коштів, здійснення виключно міжнародних операцій, наявність сучасної інфраструктури та висококваліфікованих спеціалістів [1]. Загалом відсутність регулюючих вимог щодо структури термінів кредитів та депозитів сприяла стрімкому збільшенню обсягів операцій на офшорних ринках.

Спеціальний режим руху банківського капіталу створюється також у міжнародних банківських зонах (вільних), які дістали розвитку у країнах, що найбільшою мірою інтегровані у світову фінансову систему. Принцип виокремлення банківської діяльності на внутрішньому та міжнародному ринках реалізується, зокрема, у функціонуванні ньюйоркської системи міжнародних банківських зон з пільговим режимом. Починаючи з 1984 р. і до середини 2001 р. у ньюйоркську міжнародну банківську зону було вкладено 38 % міжнародних банківських активів, які вкладено на території США. Міжнародні пасиви, що розміщені в зоні, становлять четверту частину всіх пасивів [3].

Режим міжнародної банківської зони у США передбачає надання пільгового режиму оподаткування, зокрема звільнення від податків штатів та місцевих податків, відсутність вимог ФРС щодо резервування, страхування депозитів та обмежень рівня ставок, можливість відкриття філії для американських фінансових установ, яким законом заборонено відкривати філії у США. Розташовані в зоні банки здійснюють операції виключно на міжнародному фінансовому ринку. Разом з тим вони мають можливість здійснювати операції на євrorинку, перебуваючи на території США, що дає їм змогу підвищувати ефективність управління розміщеними там коштами. Такі фактори, як політична стабільність у США і стійкість долара, знижують ризики іноземних інвесторів та приваблюють їх, що дає можливість фінансовим установам США залучати в ці офшорні зони значні обсяги міжнародних фінансових ресурсів та на основі цього монополізувати сферу міжнародного банківського офшорного бізнесу. Водночас вільні банківські зони є виключно міжнародним ринком: банки зон не надають депозити та кредити резидентам США, не відкривають поточні депозити і таємні довірчі рахунки. Зважаючи на це необхідно зазначити, що фінансові потоки, які рухаються через зони, доволі прозорі та контрольовані.

Особливий режим міжнародної банківської діяльності було створено і в межах японського

офшорного ринку, який розпочав свою діяльність у 1986 р. з метою інтернаціоналізації йени, лібералізації та інтернаціоналізації японських фінансових ринків. За характером функціонування японський офшорний ринок є сектором національного міжбанківського ринку (серед операцій переважає міжбанківське кредитування), що надає японським банкам можливість доступу до дешевих міжнародних ресурсів, а японським інвесторам можливість виходу на світовий фінансовий ринок. Протягом 1996–2001 рр. банки збільшили свої активи в цьому офшорному банківському центрі в 300 разів (з 88,7 до 27026,9 млрд дол.), тоді як загалом у країні іноземні банківські активи збільшились у 100 разів.

На середину 2001 р. японський офшорний ринок забезпечував приплив у країну близько половини міжнародних банківських активів [2].

Певною мірою японський офшорний ринок виконує роль механізму інтеграції національного фінансового ринку у світовий фінансовий ринок. Про це свідчить інтенсифікація обміну ресурсами між внутрішнім фінансовим ринком та офшорним ринком.

Фінансова інтеграція у світову фінансову систему банківських систем нових індустріальних країн АТР так само супроводжувалась активним використанням механізму спеціальних режимів міжнародної банківської діяльності (табл. 2). Так, вигідне розташування і стимулююча політика уряду Сінгапуру виявились вагомими факторами формування в цій країні офшорного банківського центру. Політика країни, що мала на меті створення ринку азійського долару для залучення ресурсів у вітчизняну економіку, використовувала різноманітні інструменти адміністративного та економічного регулювання, такі як ліцензування іноземних банків, забезпечення розвитку фінансової інфраструктури офшорного банківського центру, створення пільгового режиму оподаткування з метою забезпечення низької вартості банківських послуг. Вагомим фактором стимулювання міжнародного руху банківського капіталу стали заходи з лібералізації валютного регулювання.

Щодо особливостей функціонування сінгапурського офшорного ринку необхідно наголосити, що серед його операцій значну частку становлять міжбанківські операції. Таким чином, його можна вважати оптовим ринком міжнародних фінансових ресурсів, що організований відповідно до потреб національної економіки. Саме значний приплив іноземних інвестицій з розвинених країн надав йому оптового характеру, що свідчить про провідну роль банківських установ у скеро-

вуванні міжнародних фінансових потоків відповідно до потреб розвитку регіону.

Сінгапурський офшорний ринок забезпечив банки регіону порівняно дешевими ресурсами, тоді як гонконгський офшорний банківський центр спеціалізується на роздрібному кредитуванні передусім у формі синдиційованих банківських позик, операцій з комерційними паперами та депозитними сертифікатами іноземних позичальників. На ці центри припадає близько 40 % міжнародних банківських вимог, розміщених в офшорних зонах світу на середину 2001 р. (табл. 2).

Разом з тим необхідно звернути увагу на наявність вагомих дестабілізуючих факторів для розвитку як національних, так і міжнародних фінансів, пов'язаних із діяльністю офшорних зон. Загрози стабільності функціонування міжнародних фінансів передусім пов'язані з інтенсивним міжбанківським рухом спекулятивно умотивованих ресурсів, що в умовах відсутності вимог щодо резервування може викликати проблеми ліквідності та призвести до системної кризи.

Така спеціальна форма організації міжнародної банківської діяльності з урахуванням зазначених

Таблиця 2

Розподіл міжнародних банківських вимог за країнами-інвесторами [3]

| Країна-інвестор | Міжнародні банківські вимоги офшорної зони | | | |
|-----------------|--|--------|----------|--------|
| | Сінгапур | | Гонконг | |
| | млн дол. | % | млн дол. | % |
| Австрія | 326 | 0,74 | 652 | 0,87 |
| Бельгія | 1609 | 3,63 | 216 | 0,29 |
| Канада | 1534 | 3,46 | 1594 | 2,12 |
| Фінляндія | 353 | 0,80 | 20 | 0,03 |
| Франція | 4032 | 9,11 | 5171 | 6,87 |
| Німеччина | 8863 | 20,02 | 6192 | 8,23 |
| Італія | 1708 | 3,86 | 1365 | 1,81 |
| Японія | 18170 | 41,04 | 34635 | 48,01 |
| Нідерланди | 2987 | 6,75 | 3289 | 4,37 |
| Португалія | 1 | 0,00 | 42 | 0,06 |
| Іспанія | 41 | 0,09 | 353 | 0,47 |
| Швеція | 662 | 1,50 | 598 | 0,79 |
| Швейцарія | 2922 | 6,60 | 4045 | 5,37 |
| Велика Британія | 14183 | 32,03 | 24087 | 32,00 |
| США | 3604 | 8,14 | 6861 | 9,11 |
| <i>Разом</i> | 44278 | 100,00 | 75275 | 100,00 |

переваг та недоліків могла б бути застосована і у вітчизняній економіці для залучення міжнародних фінансових ресурсів та створення передумов для поступової інтеграції вітчизняної фінансової системи у світову. За умови розробки ефективного механізму функціонування вільної банківської зони у ВЕЗ можна створити передумови і для сталого розвитку окремих регіонів нашої країни.



Література

1. *Мировые финансы* / М. Энг и др. — М., 1998.
2. *Bank of international Settlements. International consolidated statistics* // www.bis.org.
3. *Bank of international Settlements. International financial statistics* // www.bis.org.